

LUND UNIVERSITY

Arbetskraftsmigration, fack och arbetsgivare

Kjellberg, Anders; Frödin, Olle

2015

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Kjellberg, A., & Frödin, O. (2015). Arbetskraftsmigration, fack och arbetsgivare. Lund University.

Total number of authors:

2

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Projekt: Arbetskraftsmigration, fack och arbetsgivare (Forte 2013-2017)

Deltagare: professor Anders Kjellberg (projektledare) och lektor Olle Frödin, sociologiska institutionen, Lunds universitet

Uppdaterad 27 mars 2017

Innehåll

1. Kort beskrivning av projektet	1
2. Bokkapitel i antologin <i>Arbetskraft från hela världen. Hur blev det med 2008 års reform?</i>	3
3. Artikel i <i>Arbetsmarknad & Arbetsliv</i> nr 1 2017	4
4. Referenser	5
5. Konferenser och seminarier där forskningsresultat från projektet presenterats	5
Kontaktuppgifter	9

1. Kort beskrivning av projektet

Syftet är att undersöka konsekvenserna av den radikala förändring av de svenska reglerna för arbetskraftsmigration från ”tredje land” (länder utanför EU och EES) som genomfördes december 2008. Det gäller närmare bestämt att förklara varför företagen visar ett så stort intresse att rekrytera i LO-yrken utan arbetskraftsbrist. Endast 50 procent av arbetskraftsinvandringen sker i bristyrken. Sverige har gått från ett mycket restriktivt system för arbetskraftsinvandring till det kanske mest öppna i OECD. Tidigare hade facken en framträdande roll vid prövningen av arbetstillstånd men idag är deras inflytande kraftigt beskuret. Nu avgör företagen själva om det råder brist på

arbetskraft i branschen/yrket. Det står dem fritt att rekrytera från länder utanför EU om anställningsvillkoren inte är sämre än vad som anges av kollektivavtal och praxis inom branschen.

Arbetsstillståndet avser alltid högst två år hos en specifik arbetsgivare. Om migranten förlorar jobbet väntar utvisning ur landet om denne inte inom några månader lyckas finna ett nytt inom samma bransch och yrke. Detta tenderar att medföra mycket ojämna maktförhållandena mellan migrant och arbetsgivare. En av projektets frågeställningar är om det stora antalet arbetsstillstånd i lågkvalificerade yrken hänger samman med arbetskraftsmigranternas i flera avseenden *utsatta* ställning eftersom denna kan tänkas få dem att i praktiken acceptera arbets- och anställningsvillkor som *inte* motsvarar svenska kollektivavtal.

Intervjuer planeras med företrädare för fack och arbetsgivare på olika nivåer i restaurang- och städbranschen för att få en bild av parternas erfarenheter och inställning till det nya systemet för arbetskraftsinvandring.

En betydande del av projektet har ägnats åt att insamla och analysera statistik och andra uppgifter om de år 2012 beviljade nya arbetsstillstånden bland köks- och restaurangbiträden, storhushålls- och restaurangpersonal samt städare i Stockholms kommun. Vi registrerade arbetskraftsmigranternas yrke och medborgarskap, vad som kännetecknar de rekryterande företagen angående antalet anställda, förekomsten av kollektivavtal, medlemskap i arbetsgivarorganisationer mm. Vidare genomgicks de fackliga organisationernas yttranden över företagens anställningserbjudanden. För att besvara frågan om varför så många arbetskraftsmigranter rekryterades i branscher utan arbetskraftsbrist och med ett stort inslag av lågkvalificerade yrken, har vi även undersökt hur stor andel av de nya arbetsstillstånden som gick till personer som ”bytte

spår” från asylansökan, studier mm för att den vägen få möjlighet att stanna i Sverige.

2. Antologin *Arbetskraft från hela världen. Hur blev det med 2008 års reform?*

En första redovisning av resultaten från stockholmsundersökningen finns i den antologi som 15 december 2015 publicerades av Delegationen för migrationsstudier (Delmi) och samma dag presenterades på ett seminarium i Rosenbad. Antologins titel är *Arbetskraft från hela världen. Hur blev det med 2008 års reform?* (red. Catharina Calleman och Petra Herzfeld Olsson).

Olle Frödin och Anders Kjellberg har skrivit kapitlet "[Arbetskraftsinvandring från tredje land i restaurang- och städbranscherna](#)" (sid. 150-199). Det är en studie av vad den långtgående liberaliseringen av regelverket 2008 fick för konsekvenser för arbetskraftsinvandringen till de båda branscherna i Stockholms kommun år 2012.

[Mer information om boken och bokkapitlet](#)

[Hela boken \(Delmi Rapport 2015:9\) samt "Delmi Policy Brief 2015:9"](#)

[Delmis hemsida](#)

[Presentationsseminarier på Rosenbad 15 december 2015. Seminarier på SVT Forum](#)

Antologins redaktörer Catharina Calleman och Petra Herzfeld Olsson i DN Debatt 15/12 2015: "[Reformera lagen om arbetskraftsinvandring](#)"

Arbetet 15/12 2015: [Forskarna om reformen av arbetskraftsinvandring](#) (av Birgitta Ländin)

Fastighetsfolket 15/12 2015: [Arbetskraftsinvandrare i utsatt position](#) (av Sofia Lindroth)

Arbetet nr 1 2016, sid 11, 15/1: [Många vill jobba för att få stanna](#) (av Birgitta Ländin)

Hotellrevyn 19/1 2016: [Migranter vill jobba trots dåliga villkor](#) (av Kerstin Gustafsson Figueroa)

3. Artikel i *Arbetsmarknad & Arbetsliv* nr 1 2017

Sverige har sedan december 2008 liberalare regler för arbetskraftsinvandring från ”tredje land” (länder utanför EU/EES) än kanske något annat land. De nya reglerna gäller alla yrken oberoende av kvalifikationsgrad eller om det är fråga om ett bristyrke eller inte. Artikeln [Arbetskraftsmigration från tredje land i låglöneyrken](#) handlar om de cirka 500 arbetskraftsmigranter från tredje land som 2012 beviljades arbetstillstånd i restaurang- och städbranscherna i Stockholms stad. Många var "spårbytare" från asylansökan till arbetskraftsmigrant. Arbetskraftsinvandrarernas utsatta position belyses i artikeln. År 2012 hamnade varannan migrant med nytt arbetstillstånd i Stockholms restaurang- och städbranscher i företag utan kollektivavtal. Utblickar görs mot utvecklingen på riksnivå. Sedan 2011 har antalet beviljade nya arbetstillstånd i restaurang- och städbranscherna successivt minskat såväl i Stockholm som i Sverige i dess helhet. Tänkbara förklaringar diskuteras i artikeln. De tio vanligaste länderna som arbetskraftsmigranterna kommer från redovisas år för år och summerat för hela perioden 2009-2015. Den summerade listan toppas av Kina följt av Turkiet, Syrien, Irak, Thailand, Bangladesh, Mongoliet, Egypten, Pakistan och Iran. Hos arbetskraftsinvandrarerna från Kina, som i Stockholm nästan utan undantag var kockar 2012, kunde i så gott som samtliga fall konstateras en etnisk/nationell koppling mellan migranten och arbetsgivaren.

4. Referenser

Calleman, C. och P. Herzfeld Olsson (red.) (2015) *Arbetskraft från hela världen. Hur blev det med 2008 års reform?* Stockholm: Delegationen för migrationsforskning (Delmi) Rapport nr 2015:9.

Frödin, O. och A. Kjellberg (2015) ”Arbetskraftsinvandring från tredje land i restaurang- och städbranscherna” i Calleman, C. och P. Herzfeld Olsson (red.) (2015) *Arbetskraft från hela världen. Hur blev det med 2008 års reform?*, sid. 150-199. Läs kapitlet här: <http://portal.research.lu.se/portal/files/5646416/8312176.pdf>

Frödin, O. och A. Kjellberg (2017) ”Arbetskraftsmigration från tredje land i låglöneyrken” i *Arbetsmarknad & Arbetsliv* nr 1 2017, sid. 84-102: http://portal.research.lu.se/portal/files/22883855/Fr_din_Kjellberg_Arbetskraftsmigration_i_l_gl_neyrken.pdf

5. Konferenser och seminarier där forskningsresultat från projektet presenterats

a) Seminariet *Forskning på gång*, sociologiska institutionen Lunds universitet 24 mars 2015: Olle Frödin och Anders Kjellberg presenterade några resultat från forskningsprojektet *Arbetskraftsmigration, fack och arbetsgivare*.

b) Forte Talks 8 mars 2016 (Olle Frödin medverkade – se nedan):

ARBETSKRAFTSINVANDRING TILL SVERIGE SEDAN 2008

År 2008 reformerades reglerna för arbetskraftsinvandring från länder utanför EU. Vilka effekter har reformen haft för arbetskraftsinvandring till låglönejobb och för fackföreningsrörelsen? I slutet av 2008 liberaliserades Sveriges regelverk för arbetskraftsinvandring från länder utanför EU. Den myndighetsbaserade arbetsmarknadsprövningen togs bort. Reformen bidrog till att göra Sverige till ett av västvärldens öppnaste länder, men kritiker varnade för problem som lönedumpning, dåliga anställningsvillkor och utnyttjande av utländska arbetstagare. Vid seminariet presenteras och diskuteras ett axplock av observationer och analyser från en

omfattande rapport från Delegationen för migrationsstudier (Delmi), ”Arbetskraft från hela världen” (Redaktörer: Catharina Calleman och Petra Herzfeld Olsson). Talarna, som alla har bidragit till rapporten, riktar särskild fokus på arbetskraftsinvandring till låglönejobb inom städ- och restaurangbranschen, asylsökande som ”byter spår” för att få stanna i Sverige samt på de utmaningar som liberaliseringen har inneburit för fackföreningarna. Vilka problem kan vi se och vilka lösningar finns?

TALARE:

Petra Herzfeld Olsson, docent i civilrätt och universitetslektor i internationell arbetsrätt, Uppsala universitet

Olle Frödin, universitetslektor i sociologi, Lunds universitet

Anders Neergaard, biträdande professor i sociologi med inriktning mot migration och etniska relationer, REMESO, ISV, Linköpings universitet

MODERATOR:

Joakim Palme, professor i statskunskap vid Uppsala universitet, ordförande för Delegationen för migrationsstudier

Arrangerat av Delegationen för migrationsstudier (Delmi)
www.delmi.se

Konferensens hemsida:

<http://talks.forte.se/2016/program/seminarier/arbetskraftsinvandring-till-sverige-sedan-2008/>

- c) Olle Frödin och Anders Kjellberg presenterade sin forskning vid Forskarträff om migration och arbete 18 maj 2016 i Stockholm arrangerad av Svenska ESF-rådet, Forte, Vetenskapsrådet och Delmi (Delegationen för migrationsforskning)

Forskarträff om migration och arbete - konsten att riva gränser

När: den 18 maj 2016, kl. 13-16 med lunch kl. 12.00.

Var: Konferens Spårvagnshallarna, Birger Jarlsgatan 57A.

Svenska ESF-rådet bjuder i samarbete med Delegationen för migrationsstudier (Delmi), Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) och Vetenskapsrådet till en forskarträff om migration och arbete. Svenska ESF-rådet har hand om Fonden för europeiskt bistånd för dem som har det sämst ställt (Fead) som riktar till främst EU-medborgare i utsatt position. Fondens tema tangerar frågor om migration, sociala rättigheter, främlingsfientlighet, ekonomi och arbetsmarknadsfrågor.

Med detta seminarium vill vi tillsammans med våra samverkansaktörer sprida och diskutera pågående eller slutredovisad forskning. Alla som deltar på forskarträffen är välkomna att diskutera och identifiera luckor som behöver beforskas, företrädesvis inom disciplinerna juridik, statsvetenskap och nationalekonomi.

På den här forskarträffen vill vi bland annat behandla cirkulär migration och EU, presentera studier kring cirkulär migration inom ramen för EU:s ramverk för migration, förhållandet cirkulär och papperslös migration samt etnifieringen av yrken med inga eller låga krav på kvalifikationer.

Svenska ESF-rådet modererar

- kl. 13.00 Forte och Svenska ESF-rådet hälsar välkommen, rundabordspresentation
- kl. 13.15 Fallstudie, Vetenskapsrådet: Johan Lindquist "Cirkulär migration i Asien och Mellanöstern-utvecklingen och praktiken, i Indonesien kopplat till EU"
- kl. 14.00 Kort paus
- kl. 14.15 Fallstudie, Forte: Catharina Calleman "Arbetskraftsbehov"
- kl. 15.00 Fallstudie, Delmi: Olle Frödin och Anders Kjellberg "Arbetskraftsinvandring från tredje land i restaurang- och städbranscherna"
- kl. 15.50 Att gå vidare, nästa forskarträff den 10 november 201
- kl. 16.00 Avslut

Konferensens hemsida:

<http://www.esf.se/Documents/V%C3%A5ra%20program/FEAD/Forskartr%C3%A4ff%20Delmi%20Forte%20VVR%20och%20Fead%202.pdf>

- d) Olle Frödin och Anders Kjellberg presenterade sin forskning under rubriken "Arbetskraftsmigration från tredje land i låglöneyrken" vid konferensen *Människor i rörelse. Migration och arbete* 10-11 november 2016 i Norrköping. Arrangörer: Arbetets museum och Rådet för yrkeshistorisk forskning med stöd av Forte och i samarbete med Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier vid Linköpings universitet och FALF – Forum för arbetslivsforskning. Länk till konferensrapport:
- <http://www.arbetetsmuseum.se/wp-content/uploads/2014/11/Konferensrapport-2016.pdf>

Abstract till konferensen:

Sverige fick från december 2008 OECD:s sannolikt mest liberala regelverk för arbetskraftsmigration från "tredje land". Det blev nu fritt fram för arbetsgivarna att rekrytera arbetskraft från länder utanför

EU/EES bara arbetet utannonserats och arbetsvillkoren motsvarar kollektivavtalet eller praxis i branschen.

I vårt forskningsprojekt Arbetskraftsmigration, fack och arbetsgivare finansierat av Forte är en central frågeställning är varför så många personer från tredje land rekryterades till branscher som utmärks av hög arbetslöshet och ett stort inslag av lågkvalificerade jobb. De av oss undersökta branscherna, restaurang och städ, kännetecknas vidare av en för Sverige låg andel fackligt anslutna, vilket kan antas påverka fackens möjligheter att kontrollera att arbetskraftsmigranternas arbetsvillkor uppfyller lagens krav.

Vi har undersökt vad som utmärker arbetstagare, arbetsgivare och arbetsplatser kopplade till de 2012 beviljade nya arbetstillstånden i Stockholm. Hit hör i vilken utsträckning migranten och arbetsgivaren kommer från samma land (rekrytering till ”etniska företag”) eller hur vanligt det är med kollektivavtal i de rekryterande företagen. Det stora antalet arbetstillstånd som 2012 utfärdades i restaurang- och städbranscherna i Stockholm gjorde att vi valde denna kommun för en undersökning av samtliga nya arbetstillstånd (AT) som det året beviljades i dessa branscher. Stockholm är extra intressant också därför att den fackliga organisationsgraden där är lägre och andelen företag som saknar kollektivavtal högre än i övriga landet.

Utifrån uppgifter i Migrationsverkets arkiv, företagsregister, fackförbundens avtalsregister mm sammanställdes en databas om migranterna, företagen som rekryterade dem, de erbjudna arbetsvillkoren och fackens bedömningar av dessa. Av studien framgår att det finns ett betydande efterfrågetryck på nya AT från ”spårbytare” det vill säga asylsökande samt studerande och andra från tredje land som tidigare fått tillfälliga uppehållstillstånd och som nu söker AT för att få återvända till eller stanna kvar i Sverige. Migranterna är koncentrerade till ett mindre antal ursprungsländer, vilket antyder att olika former av sociala nätverk fungerat som kanaler under migrationsprocessen.

Närmare 60 procent av arbetskraftsmigranterna rekryterades till så kallade mikroföretag med högst nio anställda, medan företagen med minst 50 anställda svarade för mindre än en femtedel av migranterna. Av de senare hade nästan 90 procent kollektivavtal men endast vart tredje mikroföretag. Mellan 2009 och 2011 mer än fördubblades antalet nya AT i restaurang- och städbranscherna, varefter nästan en halvering skett av nya AT. Migrationsverkets sedan 2012 skärpta kontroll, långa handläggningstider, ökad flyktinginvandring och en ökad användning av anställningsbidrag är några tänkbara förklaringar. Antalet och andelen utlandsfödda har däremot fortsatt att öka i städ- och restaurangbranscherna på den svenska arbetsmarknaden. År 2014 var varannan städare i Sverige född utomlands och ca 30 procent av de som arbetar som restaurang- och köksbiträden samt kockar och kallskänkor.

Kontaktuppgifter

Anders Kjellberg

Sociologiska institutionen

Box 114

221 00 Lund

Tel 046-222 88 47

E-post anders.kjellberg@soc.lu.se

Hemsida: <http://www.soc.lu.se/anders-kjellberg>

Website: <http://www.soc.lu.se/en/anders-kjellberg>

Olle Frödin

Sociologiska institutionen

Box 114

221 00 Lund

Tel 046-222 33 73

E-post olle.frodin@soc.lu.se

Hemsida: <http://www.soc.lu.se/olle-frodin>